

Лагодієнко Н.В.

УДК 336.274.2:657.21

**ОСОБЛИВОСТІ ОБЛІКУ ТА КОНТРОЛЮ КРЕДИТОРСЬКО-ДЕБІТОРСЬКОЇ
ЗАБОРГОВАНОСТІ НА СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВАХ**

Актуальність проблеми. Ринкові відносини вимагають перегляду системи бухгалтерського обліку, одним із центральних елементів якої є облік взаєморозрахунків суб'єктів господарювання. На сьогодні одним з найбільш складних і суперечливих питань українського обліку є облік дебіторсько- кредиторської заборгованості, що пов'язано з існуванням проблеми неплатежів. Суб'єкти господарювання на перший план висувають вирішення власних проблем, замість виконання фінансових зобов'язань по платежах перед партнерами.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема обліку дебіторсько-кредиторської заборгованості присвячено ряд праць як зарубіжних, так і вітчизняних вчених, серед яких: Ф.Ф. Бутинець, М.Д. Білик, Н. Матицина, В. Костюченко, С.А. Кузнецова, М.С. Пушкар, К.С. Сурніна. Проте дане питання **обліку і контролю кредиторсько-дебіторської заборгованості на сільськогосподарських підприємствах** залишається відкритим і потребує подальшого вивчення в сучасних умовах господарської діяльності.

Постановка завдання. Метою статті є дослідження фактичного стану побудови обліку та контролю дебіторсько-кредиторської заборгованості сільськогосподарських підприємств.

Виклад основного матеріалу дослідження. Для нормального функціонування всіх ланок народного господарства необхідно, щоб підприємці, ухвалюючи рішення, мали достовірну інформацію про фінансовий стан підприємства, в частковості, про стан дебіторсько- кредиторської заборгованості, про законність і підтвердженість господарських операцій, в результаті яких вона виникла.

В даний час, коли Україну охоплює криза платежів, коли дебіторсько- кредиторська заборгованість підприємств один одному досягла величезних сум, проведення контролю дебіторсько-кредиторської заборгованості має велику актуальність, оскільки це стимулює підприємство до більш ретельного і регулярного проведення інвентаризації дебіторсько- кредиторської заборгованості, до активного проведення заходів щодо стягнення заборгованості з неплатників через арбітраж.

Разом з тим, вивчення наукових праць та практика господарської діяльності свідчить про те, що деякі з теоретичних положень відносно трактування розрахунків, заборгованості та зобов'язань є дискусійними, а ряд важливих аспектів їхньої організації, оцінки та методики обліку потребують удосконалення.

В роботі розкрито економічний зміст понять "заборгованість", "зобов'язання", "розрахунки" та взаємозв'язок між цими термінами. Зобов'язання реєструються в обліку лише тоді, коли по них виникає заборгованість. Зобов'язання, які підлягають виконанню в майбутньому, не є заборгованістю і не відображаються в бухгалтерському обліку. Динаміка зобов'язань називається розрахунками. З врахуванням вищесказаного схилиємось до думки, що розрахунки виступають як система відносин між підприємствами, що виникають внаслідок кругообігу господарських коштів. Зобов'язання визнається кредиторською заборгованістю, якщо воно відповідає наступним вимогам:

- визначенню кредиторської заборгованості;
- вимірюється;
- є релевантним і є достовірним.

В обліку інформація щодо дебіторської заборгованості та розкриття її у фінансовій звітності підприємства формується згідно з П(С)БО 10 «Дебіторська заборгованість». При цьому слід враховувати особливості оцінки та розкриття інформації щодо обліку дебіторської заборгованості, які регулюються іншими положеннями бухгалтерського обліку.

Дебіторська заборгованість істотно погіршує фінансовий стан підприємства, вона є іммобілізацією грошових засобів, відверненням їх з господарського обороту, що приводить до зниженню темпів виробництва і результативних показників діяльності підприємства, оскільки прострочена дебіторська заборгованість, по якій закінчився термін позовної давності, підлягає віднесенню на збитки підприємства.

У сучасній економічній практиці під дебіторською заборгованістю слід розуміти активи, контрольовані підприємством у результаті минулих подій, використання яких приведе до отримання економічних вигод у майбутньому. Тобто зміст, місце і роль дебіторської заборгованості розглядають в прикладному аспекті - як складовий елемент активів, що формується в ринковому механізмі на основі договорів поставки або продажу.

Облік кредиторської заборгованості здійснюється відповідно до П(С)БО П(С)БО 11 «Зобов'язання».

Кредиторська заборгованість, хоча і є тимчасовим завілканням позикових засобів, в результаті негативно впливає на стан підприємств, оскільки наявність кредиторської заборгованості говорить про неплатоспроможності підприємства і підриває авторитет підприємства у покупців і замовників. Кредиторська заборгованість ототожнюється з терміном позовної давності, що підлягає віднесенню до бюджету, тобто остаточно вилучається з господарської діяльності підприємств-виробників.

Бухгалтерський облік як упорядкована система узагальнення інформації про діяльність підприємства ґрунтується на суцільному та безперервному документуванні господарських операцій, що відбуваються.

Первинна інформація про дебіторську та кредиторську заборгованість повинна відображатись у спеціалізованих документах бухгалтерського обліку, які є юридичним доказом здійснення операцій та використовуються для проведення економічного аналізу і прийняття управлінських рішень [4]. Тільки та

інформація, що міститься в первинних документах, знаходить на рахунках бухгалтерського обліку. Саме тому правильне та своєчасне складання цих документів є необхідною умовою для впевненості бухгалтера в тому, що ті, хто перевірятиме, не зможуть висунути претензії до його роботи.

Економічне становище, що склалося в Україні, зумовлює потребу у вжитті радикальних і реальних заходів, які нададуть можливість забезпечити управління розрахунками на принципах оптимізації інтересів підприємств партнерів. Крім того, проблема неплатежів за товари, роботи, послуги в Україні пов'язана здебільшого з відсутністю майнової відповідальності покупців за невиконання своїх договірних зобов'язань. Надання кредиту конкретному покупцю збільшує ймовірність оплати ним товару.

Облік та контроль дебіторсько-кредиторської заборгованості є одним з ключових завдань у вирішенні проблем, що виникають під час поточного управління підприємствами з позиції оптимального співвідношення між ліквідністю та прибутковістю. Це питання з різним ступенем теоретичного і практичного висвітлення розглянуто в багатьох іноземних виданнях останнього часу.

Висновки. Дослідженням встановлено, що для контролю дебіторсько-кредиторської заборгованості як інструменту покращення фінансового стану та формування стратегії кредитної політики в умовах інфляційних процесів, необхідно:

- своєчасно здійснювати контроль за співвідношенням дебіторської і кредиторської заборгованості. Значне перевищення дебіторської заборгованості створює загрозу фінансовій стабільності підприємства і робить необхідним залучення додаткових джерел фінансування;
- винаходити можливості збільшення кількості замовників з метою зменшення масштабу ризику не оплати;
- контролювати стан розрахунків за простроченими заборгованостями.

Джерела та література:

1. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 10 «Дебіторська заборгованість», затв. Міністерством фінансів України від 08.10.99 р. № 237 : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://inpos.com.ua/132>
2. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 11 «Зобов'язання», затв. Міністерством фінансів України від 14.11.99 р. № 242 : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0085-00>
3. Матицина Н. Основні засади регулювання розрахункових відносин через управління дебіторсько-кредиторською заборгованістю / Н. Матицина // Бухгалтерський облік і аудит. – 2006. – № 12. – С. 38-42.
4. Білик М. Д. Управління дебіторською заборгованістю підприємств / М. Д. Білик // Фінанси України. – 2003. – № 12. – С. 24-36.